

УДК 336.143.232 (477)

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

*Т. А. Костенко, студентка обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглянуто поняття державний дефіцит, значення управління державним дефіцитом у функціонуванні економіки держави. Проаналізовано сучасний стан державного дефіциту в Україні. Також визначено напрями та підходи до його врегулювання та подолання.

Ключові слова: державний дефіцит, державний профіцит, державний бюджет, бюджет, доходи, видатки, економіка держави.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку України все більш гостро постає питання регулювання бюджетного дефіциту країни та знаходження напрямів його подолання та підходів щодо регулювання. У першу чергу дефіцит державного бюджету зумовлений недостатніми надходженнями коштів, у зв'язку з економічною кризою та нестабільною політичною ситуацією в країні. Збільшення дефіциту в державі призводить до підвищення інфляційних процесів, зростання диференціації в доходах та кризи у сфері державних фінансів, грошової системи. Тому дослідження даної теми є актуальним на даному етапі розвитку економіки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи бюджетного дефіциту та питання щодо його управління висвітлюються в працях таких українських вчених, як: Л. Гладченко, К. Самсонова, В. Федосова, та інших авторів.

Основною метою їхніх досліджень є аналіз загальних проблем пов'язаних з бюджетним дефіцитом в Україні та напрями й підходи щодо його врегулювання та подолання.

Постановка завдання. Метою дослідження є розгляд сучасного стану державного дефіциту України, визначення основних причин виникнення державного дефіциту та пропозиції щодо забезпечення ефективного управління ним.

Виклад основного матеріалу. Бюджетний дефіцит виражає об'єктивні економічні відносини, що виникають між учасниками суспільного виробництва в процесі використання публічних коштів. Дії, які призводять до дефіциту бюджету вказують на необхідність розроблення програми фінансового маневру в межах грошової спроможності країни, пошуку ефективних джерел покриття дефіциту, контролю за його розвитком.

Відповідно до п. 21 ст. 2 Бюджетного кодексу України дефіцит бюджету – це перевищення видатків бюджету над його доходами. Профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками [1].

Бюджетний дефіцит – це важливий інструмент державної фінансової політики, що впливає на економічне та соціальне становище країни та потребує заходів щодо його ліквідації. Проблеми формування бюджетного дефіциту та визначення його розміру і пошук джерел погашення є одними з ключових при розробці стратегії розвитку держави на декілька наступних періодів. Зростання бюджетного дефіциту, в свою чергу, у більшості випадків впливає на підвищення боргової залежності країни, що виступає фактором стримування розвитку економіки та знижує інвестиційну привабливість [2].

На рисунку 1 наведено основні класифікаційні ознаки видів бюджетного дефіциту.

Отже, за формою прояву розрізняють відкритий та прихований; за причинами виникнення свідомий та вимушений; за напрямками фінансування пасивний та активний; за періодом існування стійкий та тимчасовий бюджетний дефіцит.

Рисунок 1 – Основні класифікаційні ознаки видів бюджетного дефіциту
Джерело: [1]

Наявність бюджетного дефіциту пояснюється багатьма причинами. Серед головних причин варто виділити низьку ефективність економіки і зовнішньо-економічних зв'язків, національну структуру видатків, високу питому вагу держави в секторі економіки. В Україні частка держави в структурі ВВП оцінюється в 35%. Це високий показник, який може бути лише в умовах розвинутої ринкової економіки. Заплановані податки збираються недостатньо повно, неоптимальна структура неподаткових надходжень, тощо. Існують глибинні, загальні проблеми бюджетного дефіциту, що властиві будь-якій державі, в якій видатки бюджету перевищують доходи, і конкретні, особливі причини, що мають місце в окремій країні. Глибинними причинами бюджетного дефіциту в Україні є спад виробництва, зниження ефективності функціонування галузей економіки і підприємств, не виважена соціально-економічна політика в

державі. На сучасному етапі серед основних проблем дефіциту бюджету варто виділити наступні:

- а) структурна розбалансованість економіки та несвоєчасне і неефективне проведення структурних перетворень;
- б) неефективний механізм оподаткування суб'єктів господарювання;
- в) збереження значної кількості нерентабельних державних підприємств, що одержують дотації;
- г) невідповідна наявним фінансовим можливостям держави структура бюджетних витрат;
- д) значний обсяг тіньової економічної діяльності;
- е) нецільове і неефективне використання бюджетних коштів;
- є) втрати, неефективне використання виробленої продукції, не є об'єктом ефективного державного фінансового контролю;
- ж) неефективність фінансово-кредитних відносин, тощо [3].

Все це свідчить про нагальність вирішення проблеми збалансування державного бюджету на сучасному етапі розвитку економіки України, посилює значимість і важливість формування та функціонування фінансового механізму управління дефіцитом бюджету держави. За даними Міністерства фінансів України профіцит в Україні спостерігався лише у 2000 (1 млрд грн) й у 2002 (1,6 млрд грн) роках [4] (табл. 1).

Таблиця 1

Виконання державного бюджету України у 2016 році (у млн грн)

Місяці	Доходи	Видатки	Кредитування	Сальдо (дефіцит бюджету)
Січень	29436,9	27158,9	25,9	+2452,1
Лютий	70585,4	72921,3	67,6	-2403,5
Березень	129158,6	140165,6	-433,1	-10575,1
Квітень	171948,0	193672,7	466,1	-22190,7
Травень	219227,2	245598,8	75,1	-26446,7
Червень	265631,9	300416,6	310,4	-35095,1
Липень	301300,4	349995,7	1249,3	-49944,5
Серпень	361180,3	403155,8	960,7	-42936,2
За плановими показниками	595163,1	667815,5		-83694,0

Джерело: [4]

Проаналізувавши дохідну та видаткову частину державного бюджету України за даний період ми бачимо, що спостерігається стабільне зростання по місяцях. До державного бюджету за вказаний період надійшло 29,4 млрд грн, збільшення надходжень відбулося в основному в податкових надходженнях, окрім податку на прибуток підприємств. Видатки державного бюджету України за січень 2016 року виконано у сумі 27,2 млрд грн. Слід відмітити, що майже протягом усього періоду спостерігається зростання дефіциту державного бюджету, лише в січні спостерігається профіцит.

Проаналізуємо динаміку доходів, видатків, кредитування Державного бюджету України за 2008–2015 роки, використавши дані Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2008–2015 роки (табл. 2).

Таблиця 2

Державний бюджет України з 2008-2015 роки (в млн. грн)

Роки	Доходи	ВВП %	Витрати	ВВП %	Кредитування	ВВП %	Сальдо (дефіцит бюджету)	ВВП %
2008	231686,3	22,44	241454,5	25,47	2732,5	0,29	-12500,7	-1,32
2009	209700,3	22,96	242473,2	26,54	2780,3	0,30	-35517,2	-3,89
2010	240615,2	22,23	303588,7	28,04	1292,0	0,12	-64265,5	-5,94
2011	314616,9	23,90	333459,5	25,33	4715,0	0,36	-23557,6	-1,79
2012	346054,0	24,56	395681,5	28,08	3817,7	0,27	-53445,2	-3,79
2013	339180,3	23,31	403403,2	27,73	484,7	0,03	-64707,6	-4,45
2014	356957,7	22,78	430108,8	27,45	4919,4	0,31	-78070,5	-4,98
2015	534648,7	27,01	576848,3	29,14	2950,9	0,15	-45150,5	-2,28

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [4]

Отже, за даними таблиці 2 можна відмітити, що протягом аналізованих років в Україні наявний дефіцит державного бюджету.

Наявність дефіциту державного бюджету спричинено такими факторами:

- неефективністю системи оподаткування,
- зростанням виплат державного боргу;
- збільшенням трансфертних платежів;
- збільшення оборонних видатків.

У таблиці 2 графічно наведено Державний бюджет України, згідно з наведеними даними.

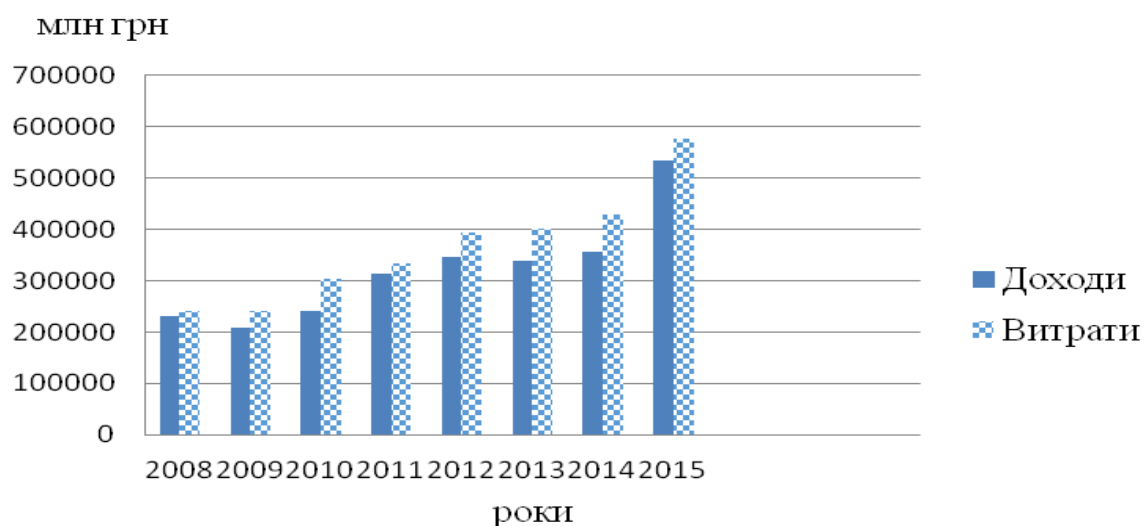

Рисунок 2 – Державний бюджет України

Джерело: [4]

Наявність бюджетного дефіциту перешкоджає розв'язанню соціально-економічних проблем держави та впливає на економічну ситуацію в інших країнах. Існує декілька основних напрямів подолання дефіциту:

1. Збільшення дохідної частини бюджету за рахунок збільшення прямих і скорочення непрямих податків;

2. Скорочення видаткової частини бюджету за рахунок скорочення витрат на народне господарство, зменшення до мінімуму участі держави у виробничих інвестиціях;
3. Зміна структури видаткової частини;
4. Здійснення внутрішніх і зовнішніх позик, проте це може вплинути на фінансову безпеку держави [5].

Висновки. Дослідивши поняття бюджетний дефіцит, можна сказати що це фінансове явище, яке необов'язково являє собою надзвичайну подію. В сучасному світі немає держави, яка в ті чи інші періоди своєї історії не зіткнулася б з бюджетним дефіцитом. Однак дефіцит може проявляти себе по різному. Щоб скоротити рівень бюджетного дефіциту варто розробляти і послідовно реалізовувати заходи, спрямовані на збільшення доходів бюджету і скорочення його видатків, регулювання бюджетного дефіциту. Цілеспрямоване керування його розміром у сукупності з іншими економічними антикризовими мірама, сприятимуть соціально-економічному розвитку і процвітанню країни.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України : закон України від 08.07.10 р. № 2456-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> – Назва з екрану
2. Невінчаний І.С. Основні шляхи подолання бюджетного дефіциту в Україні / І. С. Невінчаний /Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 6. – С. 98-100.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua> – Назва з екрану
4. Самсонова К. В. Проблеми фінансування бюджетного дефіциту в Україні / К. В. Самсонова. – Кіровоградський національний технічний університет. – 2011. – С. 115-117.
5. Федосов В. Бюджетний дефіцит у контексті західної фінансової теорії і практики / В. Федосов, Л. Гладченко // Финансовые риски. – 2009. – № 3. – С. 19-32.

T. Kostenko. Ukraine budget deficit in the current state and direction of overcoming.

The article discusses the concept of public deficits, the value of public deficits in the functioning of the national economy. The current state of public deficit in Ukraine. Also, the directions and approaches to settlement and overcoming.

Keywords: government deficit, government surplus, the state budget, the budget, revenues, expenditures, the economy of the state.

*Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лункіна Т. І.
Миколаївський національний аграрний університет*